

Suriye İçsavaşıyla Ortaya Çıkmış Zorunlu Bir Göç: Suriye Çerkesleri, İstanbul İli Örneği¹

Emir Fatih Akbulat²

İçsavaşıyla Ortaya Çıkmış Zorunlu Bir Göç:
Suriye Çerkesleri, İstanbul İli Örneği

Öz

19. yüzyılda Kafkasya'nın Çarlık Rusya'sınca işgali sonrası sürgün edilen Çerkes muhacirlerin bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu tarafından Ortadoğu coğrafyasına iskân edilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu'da kurulan ulus devletlerin sınırları içerisinde kalan Çerkes azınlığın uyum problemleri 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ile bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Bu makalede; 2011 Suriye İç Savaşı nedeniyle yaşanan kitlesel göç hareketleri içinde yer alan Çerkes topluluklarının Türkiye'nin İstanbul iline göç etmeleri ve İstanbul'daki yeni yaşamları tartışılacaktır. Makalede, Suriye'den gelen Çerkesler ile yapılan anket çalışması ve derinlemesine mülakatlarla elde edilen bulgular değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Suriye Çerkesleri, Göç, Adaptasyon

A Forced Migration Emerged with the Syrian Civil War: Syrian Circassians, Istanbul Province Example

Abstract

Some of the Circassian refugees who were exiled after the occupation of the Caucasus in the 19th century by the Tsarist Russia were settled by the Ottoman Empire in the geography of the Middle East. The problems of the integration of the Circassian minority within the borders of the territories created in the Middle East after the First World War reappeared after the Syrian Civil War, which began in 2011. In this article the process of migration of Circassian communities to Turkey in the city of Istanbul during the mass migration movements that arose with the Syrian civil war of 2011 and their new life in Istanbul is discussed. In the article, the results of the study, conducted with the Circassians from Syria and in-depth interviews, will be evaluated.

Keywords: Syrian Circassians, Migration, Adaptation

1. Giriş

Kafkasya'nın en eski otokton halklarından olan Çerkesler (Britannica, 2018), yaklaşık 400 yıllık savaşlar dizisinin ardından (Berkok, 1958) Rus emperyalizminin acımasızlığına yenilerek soykırıma uğramış ve hayatta kalanlar ise anavatanları Kafkasya'dan sürgün edilmişlerdir (Saydam, 2010). 19. Yüzyılda Çarlık Rusya tarafından anavatanlarından sürgün edilen Çerkesler ekonomik ve sosyal çöküntü içerisindeki Osmanlı İmparatorluğu'na sığındılar. Farklı tahminlerle 1-1.5 milyon arasındaki Çerkes, Osmanlı iskân politikalarının bir neticesi olarak imparatorluğun dört bir yanına dağıtıldı (Akbulat, 2017a).

Suriye Çerkesleri, ilk olarak; Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan topraklarına iskân edildiler. 93 Harbi sonunda Rusya ve diğer Avrupalı devletlerin baskısıyla İmparatorluğun Bilad-ı Şam eyaletlerine, 1967 Arap-İsrail Savaşı sonrasında İsrail işgaline uğrayan, nüfuslarının büyük çoğunluğunun yaşadığı Golan bölgesinden, ABD, Ürdün gibi ülkelere ve Suriye'nin diğer şehirlerine (Pul, 2011; Prinson, 2001; Bice, 1991), 2011 Suriye İç Savaşı nedeniyle de başta Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere çeşitli ülkelere dördüncü kez zorunlu göçe maruz bırakıldılar (Milliyet, 2013). Suriye İç Savaşın başladığı günlerde çoğunluğu Şam, Halep ve Humus şehirlerinde olmak üzere 50.000-100.000 Çerkesin yaşadığı tahmin edilmektedir (ORSAM, 2012). Ancak Suriye'de yaşanan çatışma ortamından kaynaklanan kaygılarla birçok Çerkes Suriye'yi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple başta Türkiye olmak üzere: Rusya Federas-

¹ This article is derived from a thesis defended in İstanbul Yeni Yüzyıl University Graduate School of Social Sciences.

² Yıldız Technical University, Graduate School of Social Sciences, Department of Political Science and International Relations, İstanbul, Turkey. emirfatihakbulat@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9069-5613>

yonu, Lübnan, Ürdün, ABD, AB Ülkeleri, Birleşik Arap Emirlikleri ve Dubai gibi ülkelere sığınmacı olarak göç etmişlerdir (Akbulat, 2017b).

2. Araştırmanın Amacı ve Konusu

Araştırma, 2011 Suriye Krizi sonrası Türkiye'ye yönelik göçmen hareketlerini Suriye Çerkesleri örneğinde analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu çözümlemeden hedef ülke konumuna gelen Türkiye ve uluslararası toplumun yararlanması hedeflenmiştir.

Araştırmanın denenceleri şu şekilde sıralanmıştır:

d1) Suriye İç Savaşı ile başlayan süreçte Suriyeli Çerkesler için Türkiye göç açısından hedef ülke konumuna gelmiştir. Çerkeslerin Suriye'den ayrılma ve Türkiye'ye yerleşme kararı vermelerindeki nedenleri arasında Türkiye Çerkesleri önemli bir neden teşkil etmektedir.

d2) Türkiye'ye sığınan Suriyeli Çerkes göçmenlerde, Türkiye'de kalmak ve bundan sonraki hayatını Türkiye'de devam ettirmek eğilimi hâkimdir. Suriye Çerkesleri açısından Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınmak savaşın getirdiği bir zorunluluk olarak gerçekleşmiş olsa da gelen Suriye Çerkesleri Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamaktan dolayı büyük oranda memnun oldukları sınılanmıştır.

d3) Ortadoğu coğrafyasındaki siyasi istikrarsızlıklar dolayısı ile Türkiye Cumhuriyeti'ne sayıları milyonlarla ifade edilen sayıda farklı ülkelerin vatandaşı insan göçmen olarak sığınmıştır. Bu insanların sosyo-ekonomik yaşantıları araştırılması, detaylı analiz yapılması gereken boyutlara erişmiştir.

Araştırma çerçevesinde; a) Göçmenlerin kişisel özellikleri nelerdir?, b) Göçmenler hangi şartlarda hayatlarını devam ettirmektedirler?, c) Göçmenleri Türkiye'ye getiren nedenler nelerdir?, d) Göçmenlerin Türkiye'deki yaşamlarını kolaylaştıran yardımcı kişi/kurumlar olmuş mudur?, e) Türk sosyal hayatına adaptasyonları ne düzeydedir?, f) Göç sonrası hayat standartları değişime uğramış mıdır?, g) Türkiye Cumhuriyeti'ndeki gelecek perspektifleri nedir?, sorularına yanıtlar aranmıştır.

Araştırma Suriye İç Savaşı sonrası ortaya çıkmış bir sorun olarak, göçmenlik ve Suriye Çerkesleri ile sınırlıdır. Bu olguları ve Türkiye'de yaşama koşullarını analiz etmeye çalışır, kendini Suriyeli Çerkes göçmenler ile sınırlar. Araştırma, Türkiye'deki Suriye'den kaynaklı Çerkes göçü olgusuna İstanbul ilini örnek olarak yaklaşmaktadır. İstanbul ilindeki Suriyeli Çerkes göçmenlerle kendisini sınırlamıştır.

Araştırma; mülakat, anket ve istatistikî analizlerin kullanılması yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, araştırmaya konu olan Suriye Çerkesleri ile derinlemesine mülakatlar ve mülakatlar esnasında ayrıca anket çalışması yapılmıştır. Görüşülen kişiler, İstanbul ilinde yaşayan Suriyeli Çerkesler arasından seçilmiştir. Bu kişilerle görüşme öncesi, kendilerine yöneltilen sorular belirlenmiştir. Anket çalışması çerçevesinde Etik Kurul izni alınmıştır. Elde edilen veriler, istatistikî yöntemlerle değerlendirilerek, görüşmelerde elde edilen bilgiler, istatistikî verilerin değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini İstanbul'da sonlanan göçmen ağları oluşturmaktadır. Suriye'nin muhtelif noktalarından başlayıp, transit noktalardan geçerek İstanbul'da sonlanan yolculukları içinde araştırma konusu süreçlere muhatap olmuş sayıları yaklaşık 6.000-6.500 kişi olarak tahmin edilen Suriyeli Çerkes göçmenler ve onların içlerinde yer aldıkları ağlar araştırmanın evreninin kapsamı içindedir. Araştırma konuları ile ilişkili göçmenler dışındaki Kafkas-Çerkes sivil toplum örgütleri yetkilileri ve diğer kişilerle de görüşülmeye çalışılmış fakat araştırmanın niteliksel olmasından dolayı çok fazla sayıda insana ulaşmak mümkün olmamıştır.

Araştırmada basit tesadüfî örneklem yöntemi kullanılmıştır. Zaman sınırı dolayısı ile mümkün olan en fazla sayıda kişiye ulaşılmaya çalışılmış ve araştırmaya katılmayı kabul eden tüm Suriyeli Çerkesler araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu ve birebir yapılan mülakatlar kullanılmıştır. Uygulanan ankete sığınmacıların verdiği yanıtlar tablolar oluşturularak sayısal karşılık-

ları sunulmuştur. Araştırmanın alan kısmında uygulanan anket formunda sorulan sorular üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm: sığınmacıların sosyo-demografik ve ekonomik özelliklere ilişkin bilgilerinin alındığı bölümdür. İkinci bölüm: sığınmacıların göç sürecine ilişkin bilgilerinin alındığı bölümdür. Üçüncü bölüm ise sığınmacıların gelecek perspektifinin irdelendiği sorulardan oluşmaktadır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) for Windows 20.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde kullanılmıştır. Anket çalışması, ön anket uygulaması ile başlatılmış, ön anket çalışmasında yapılan tespitler ile ankete son hali verilmiş, anket çalışmasının olası olumsuzlukları derinlemesine mülakatlarla giderilmiştir.

Araştırmanın konusunu İstanbul ilinde geçici koruma altında yaşayan Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalar esnasında, erkek katılımcıların sorulan sorulardan dolayı çekimserlik göstermeleri, bazı görüşmelerin yarıda kalmasına neden olmuştur. Karşılaşılan bir diğer zorluk ise; kadın katılımcılarla yapılan mülakatlarda, Arap-İslam kültürünün getirmiş olduğu, karşı cinsle iletişim kurmanın yadrganması durumu araştırmacının karşılaştığı zorluklardan ikincisi olmuştur. Araştırma sürecinde ortaya çıkan bazı olumsuzluklara rağmen araştırmacının etnik olarak Çerkes olması ve görüşmeler esnasında kendisine eşlik ederek yardımcı olan referans kişilerin yardımları araştırmada karşılaşılan birtakım zorlukların aşılmasını sağlamıştır.

3. Bulgular

Suriye İç Savaşı'ndan kaçarak Türkiye Cumhuriyeti'nin İstanbul iline sığınan Suriye Çerkesleri konulu bu araştırmanın analizinde, sığınmacılarla derinlemesine görüşmeler yapılmış ve önceden saptanan sorulara yanıtlar aranmıştır.

Görüşme yapılan kişilerden, Suriye iç savaşının bir sonucu olarak ortaya çıkan yıkım ve göç olgularının temsil etme özelliğine sahip olanlarla görüşülmüştür. Bu seçimde, bu iki olgunun ortalama özelliklerini temsil edenler seçilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'nin İstanbul ilinde yaşayan kişilerin seçilme nedeni, bu kişilerin Suriye iç savaşının getirdiği korku ve tehlikeden uzak olmaları ve bu nedenle samimi olacaklarının düşünülmesidir. Araştırmacının etnik olarak Çerkes olması görüşülenlerle ilişki kurmayı kolaylaştırmıştır.

Araştırmanın çerçevesinde Suriye iç savaşının mağduru 31 kişi ile görüşülmüştür. 31 kişiye ek olarak, Türkiye Çerkes diasporasının temsilcileri ve Türkiye'de sivil toplum kuruluşu olarak faaliyet gösteren Kafkas ve Çerkes Dernekleri temsilcileriyle görüşülmüştür. Türkiye Çerkes Diasporasının temsilcileri ve Kafkas-Çerkes Dernekleri temsilcilerinden elde edilen veriler, istatistikî değerlendirme içine alınmamış, istatistikî değerlendirmenin yorumlanmasında kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan Suriye Çerkesleri 2011-2014 yılları içerisinde Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından giriş yapmışlardır. Araştırma esnasında ortaya çıkan önemli bir veri de İstanbul ilinde yaşayan Suriyeli Çerkeslerin etnik dayanışmadan yeterli ölçüde faydalanamadıkları gerçeğinin anlaşılmasıdır. Akbulat ve Sayın'ın Balıkesir Orhanlı ve Balıkesir Atköy yerleşim birimlerinde yaşayan Suriyeli Çerkeslerle yaptığı bir başka çalışmada burada yaşayan Çerkeslerin etnik dayanışma sayesinde göç sonrası uyum süreçlerini kolaylaştırdıkları ortaya konulmuştu (Akbulat & Sayın, 2017). Fakat İstanbul ilinde yaşayan Suriyeli Çerkeslerin etnik dayanışmadan yararlanamadıkları araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır.

3.1. Türkiye'ye Sığınan Suriye Çerkesleri'nin Kişisel Özellikleri ve Tanıtıcı Bulgular

Erken 21. Yüzyıl iç ve dış siyaseti uluslararası göç ve sonuçları zemininde yükselmeye başladı ve bu süreç halen devam ediyor. Göç ve göçmen, siyasal temsilcilerin ana argümanı oldu

ve siyasal katılım bu argüman üzerinden kurgulanıyor. (Sayın, 2017) Geçtiğimiz ve içinde bulunduğumuz yüzyılı etkileyen en önemli faktörlerden birinin göç olduğu kabul edilmektedir. Küresel değişimi, insanları kitlesel halde sınır aşan mesafelere taşıyan göç olgusunu dikkate almadan açıklamak mümkün değildir (Sayın, 2010). Araştırmaya konu olan Suriye Çerkesleri 19. Yüzyıldan itibaren defalarca göç etmek zorunda kalmış bir topluluktur. Araştırmada Suriye İç Savaşı'nın mağdurları olan İstanbul ilinde yaşayan Suriyeli Çerkeslerin kişisel özellikleri analiz edilecek ve karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

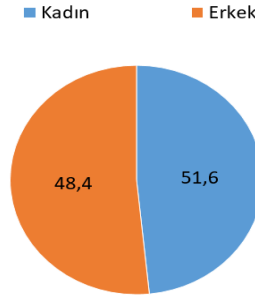
Araştırma çerçevesinde görüşülen kişilerin tamamı Suriye Arap Cumhuriyeti'nin vatandaşıdır. Suriye Arap Cumhuriyet'i vatandaşlarının içerisinde sadece Kafkasya kökenli, etnik olarak Çerkes olan kişiler ile görüşülmüştür.

Suriyeli Çerkes göçmenlerin tanıtıcı bulguları; sosyo-demografik ve ekonomik özelliklerine ilişkin bulgular, göç sürecine ilişkin bulgular ve gelecek beklentisi olmak üzere üç alt başlıkta ele alınmıştır.

3.2. Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanların % 51.6'sı erkek, %48.4'ü kadındır.

Araştırma süresince kadınlar yaşadıkları toplumun özelliklerinden kaynaklı yabancı biri ile konuşmaktan çekinme ve çatışma ortamının yarattığı psikolojik etki nedenleriyle anket ve mülakat sorularına cevap verme konusunda çekingen davranmışlardır. Görüşmeye katılanlar aileleri ile birlikte Türkiye'ye göç etmişlerdir. Suriye Çerkesleri, iç savaş ortamında taraflardan herhangi birisi ile birlikte hareket etmemiş ve herhangi birisini desteklememişlerdir. Bu nedenle, Suriye'de yaşanan çatışma ortamından kurtulup Türkiye'de geçici koruma altına girmişlerdir.

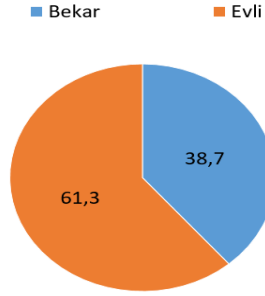
Grafik 1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Dağılımı

Araştırmaya katılanların % 32.3'ü 18-30 yaş arasında, % 16.1'i 31-40 yaş arasında, % 51.6'sı 40 yaş üzerindeki kimselerden oluşmaktadır.

Değer	Kişi Sayısı	Oran %
18-30	10	32,3
31-40	5	16,1
40+	16	51,6
Toplam	31	100

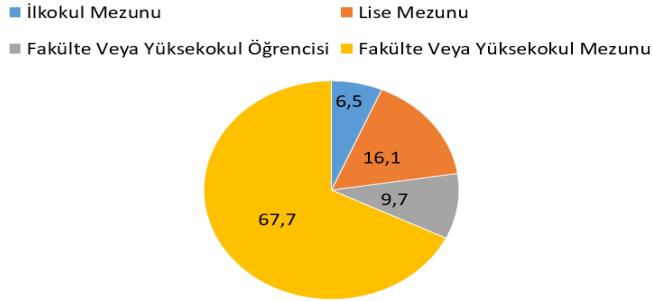
Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımı

Araştırmaya katılanların % 61.3'ü evli, % 38.7'si bekârdır. Katılımcılar arasında evli olanlar ilk sırada gelmektedir ve tamamı aileleriyle birlikte göç etmişlerdir.

Grafik 2. Araştırmaya Katılanların Medeni Halleri

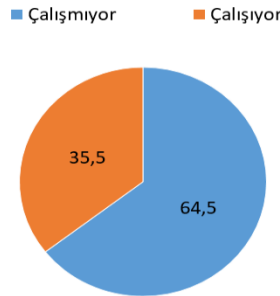
Araştırmaya katılanların eğitim durumları: İlkokul mezunu % 6.5, Lise mezunu % 16.1, Fakülte veya Yüksekokul öğrencisi % 9.7, Fakülte veya Yüksekokul mezunu % 67.7'dir. Araştırmaya katılanlar arasında Ortaokul mezununa rastlanılmamıştır. Araştırmaya katılanların % 93.5'i Lise ve üzerinde eğitim seviyesine sahiptir.

Grafik 3. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları

3.3. Araştırmaya Katılanların Türkiye'deki Yaşam Koşulları

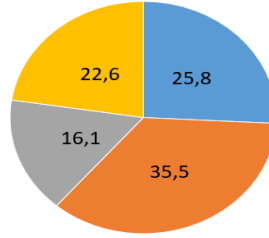
Araştırmaya katılanların % 64.5'i Türkiye'de herhangi bir iş kolunda çalışmadıklarını beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılanların Suriye Çerkeslerinin en önemli problemlerinin işsizlik olduğu yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir.

Grafik 4. Araştırmaya Katılanların Ücretli Çalışma Durumları

Araştırmaya katılanların % 25.8'i aylık 0-1.000 TL arasında, % 35.5'i 1.001-2.000 TL arasında, % 16.1'i aylık 2.001-3.000 TL arasında, % 22.6'sı aylık 3001 TL ve üzerinde aylık gelire sahiptir. Katılımcıların gelir getirici meslek sahipliği oranlarının aksine aylık gelir düzeylerinin yüksekliği, Türkiye ve Avrupa'da yaşayan aile/akrabaların yardımları ile göç esnasında Türkiye'ye birlikte getirilen gayrimenkullerin fazlalığına bağlanmaktadır.

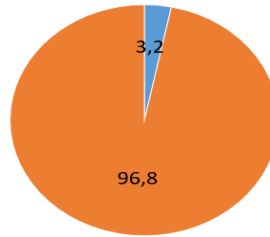
■ 0-1000 TL ■ 1001-2000 TL ■ 2001-3000 TL ■ 3001 TL ve üstü

Grafik 5. Araştırmaya Katılanların Türkiye’de Aylık Gelir Durumları

Araştırmaya katılanlardan bir kişi kendine ait bir evde ikamet ettiğini belirtmiştir. 30 kişi kendi imkanlarıyla kiraladıkları evlerde ikamet etmektedir. Evinin kendine ait olduğunu belirten katılımcı Suriye İç Savaşı sonrası 2013 yılında Türkiye’ye gelmiş ve Çerkes asıllı bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı erkek ile evlenmiştir.

■ Kendi Evi ■ Kiralık

Grafik 6. Araştırmaya Katılanların Türkiye’de Oturduğu Konutların Statüsü

3.4. Göç Sürecine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanların % 6.5’i 2011 yılında, % 41.9’u 2012 yılında, % 32.3’ü 2013 yılında, % 19.4’ü 2014 yılında Türkiye’ye göç etmiştir. Araştırmaya katılanların Suriyeli Çerkeslerin yıllara göre göç hareketlerine bakıldığında: 2011 yılında 2 kişi, 2012 yılında 13 kişi, 2013 yılında 10 kişi ve 2014 yılında 6 kişi Türkiye’ye giriş yapmıştır. Bu veriler kapsamında araştırmamıza konu olan Suriyeli Çerkeslerin Türkiye’ye gelişlerinin 2013 yılında artış göstermesi Suriye iç savaşının genel göç seyriyle paralellik göstermemektedir. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yıllara göre Geçici Koruma kapsamında Türkiye’ye giriş yapan Suriyelilerin göç hareketlerine bakıldığında 2013 yılında 224.655 kişi Türkiye’ye giriş yapmış iken, 2014 yılında bu sayının 1.519.286 milyon kişi gibi büyük bir artış gösterdiği görülmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018).

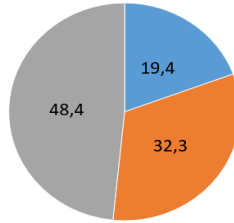
Değer	Kişi Sayısı	Oran %
2011	2	6,5
2012	13	41,9
2013	10	32,3
2014	6	19,4
Toplam	31	100

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Göç Ettikleri Tarih

Araştırmaya katılanların % 19.4'ü Türkiye'ye göç etme nedenini ailesinin kararı olarak beyan etmiştir. Bu beyanı verenlerin tamamı gençlerden ve ev hanımlarından oluşmaktadır. % 32.3'ü gidebilecekleri başka bir ülke bulamadıklarını, % 48.4'ü; Türkiye'nin Müslüman ve demokratik bir ülke olması, Türkiye'de yaşayan Çerkeslerin kendilerine yardımcı olabilecekleri umudu, ailelerinin geri kalan üyelerinin daha önce Türkiye'ye sığınmış olmaları, Türkiye'nin açık kapı politikası, daha güvenli bir hayat istemeleri, Türkiye ve Suriye'nin aynı kültürel değerlere sahip olmaları vb. nedenlerle Türkiye'ye gelmeyi tercih ettiklerini beyan ettiler.

Yapılan görüşmelerde bir aile: 2 erkek çocuklarının savaştan önce Kabardino Balkarya'da üniversite eğitimi almaları dolayısı ile Rusya'da bulduklarını, 2014 Soçi Kış Olimpiyatları öncesinde ve esnasında Rusya ve Rusya dışında yaşayan Çerkeslerin olimpiyatları protesto etmeleri sürecinde oluşan gerginlikler dolayısı ile 2 oğlunun Rus hükümetince sınır dışı edildiğini ve bu sebeple Türkiye'ye sığındıklarını anlatmıştır.

■ Ailemin Kararıydı
■ Gidecek Başka Bir Ülke Bulamadık
■ Diğer

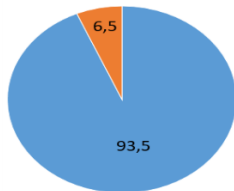
Grafik 7. Araştırmaya Katılanların Türkiye'yi Seçme Nedenleri

Araştırmaya katılanların % 6.5'i (2 kişi) Türkiye'de bir kişi ya da kurumdan yardım aldığını, % 93.5'i (29 kişi) Türkiye'de bir kişi ya da kurumdan yardım almadığını beyan etti.

İstanbul ilinde ikamet eden 31 kişiden 2 kişi Türkiye'ye ilk sığındıkları günlerde kendilerine İstanbul'da faaliyet gösteren ve ismini hatırlayamadıkları bir Çerkes sivil toplum örgütü tarafından yardım edildiğini belirtti. Göç sonrası süreçte ise 1 kişi belirsiz aralıklarla yardım almaya devam ettiğini beyan etmiştir.

Araştırma esnasında ortaya çıkan önemli bir veri de İstanbul ilinde yaşayan Suriyeli Çerkeslerin etnik dayanışmadan yeterli ölçüde faydalanamadıkları gerçeğinin anlaşılmasıdır. Akbulat ve Sayın'ın Balıkesir Orhanlı ve Balıkesir Atköy yerleşim birimlerinde yaşayan Suriyeli Çerkeslerle yaptığı bir başka çalışmada burada yaşayan Çerkeslerin etnik dayanışma sayesinde göç sonrası uyum süreçlerini kolaylaştırdıkları ortaya konulmuştu (Akbulat & Sayın, 2017). Fakat İstanbul ilinde yaşayan Suriyeli Çerkeslerin etnik dayanışmadan yararlanamadıkları araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır.

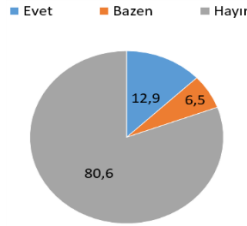
■ Hayır
■ Evet

Grafik 8. Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Sosyal Yardım Alma Düzeyleri

Araştırmaya katılanların % 80.6'sı sosyal hayatta dışlanma hissi algılamadığını, % 6.5'i bazen dışlanmış hissettiğini, %12.9'u dışlanma hissi algıladığını beyan etti.

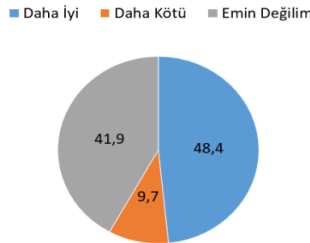
Dışlanma hissi algılayan kişiler: 20 yaşında üniversite öğrencisi erkek, 40 yaşında bundan sonraki yaşamını Türkiye Cumhuriyetinde devam ettirmek istemeyen erkek, 29 yaşında ülkesinde Kütüphanecilik yapan, şu anda Türkiye'de işsiz olan ve bundan sonraki yaşamını Türkiye'de devam ettirmek istemeyen bayan, 45 yaşında Suriye'de tekstil atölyesi sahibi yükseköğrenimi olan ve şu anda Türkiye'de işsiz olan bayan, 21 yaşında üniversite öğrencisi bayan, yükseköğrenimi olan 20 yaşındaki bayan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıncı dışlandıkları hissini algıladıkları yönünde beyan vermişlerdir. Dışlanma hissi yaşayan 6 kişinin 2'si 20'li yaşlarının başında olan üniversite öğrencileri, diğer 4'ü yükseköğrenimi olan ve ülkelerinde yaşadıkları dönemde Türkiye'ye kıyasla daha iyi bir hayat standardına sahip kimselerdir.

Ülkemize Suriye'den yapılan göçler sonrasında göçmenlerin yerel halk ile yaşadıkları uyum problemleri birçok kez gündeme gelmiştir. Bu uyumsuzluğun ana nedeninin ise göçmenlerin Türk sosyal hayatına adapte olamamaları, yerel halk ile iletişim eksikliği yaşamaları, yerel halk tarafından dışlanmaları ya da dışlanmışlık hissi algıladıkları vb. yorumları yapılmıştır (AFAD, 2014; AFAD, 2013) Araştırmamıza katılan Suriye Çerkeslerinin ise % 80,6'lık bir oranda Türk sosyal hayatına adapte oldukları kendi beyanlarından anlaşılmaktadır.

Grafik 9. Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Dışlanmışlık Algıları

Araştırmaya katılanların % 48.4'ü hayatlarının Suriye'ye kıyasla daha iyi, % 9.7'si daha kötü olduğunu, % 41.9'u Türkiye ile Suriye'deki hayat standartları arasında bir kıyas yapamadığını beyan etti. Araştırmaya katılanların sadece % 9.7'sinin Suriye'deki hayatını Türkiye'deki hayatına kıyasla daha iyi bir seviyede görmesi, göçmenlerin uyum süreçlerinin hızlı ortaya koymaktadır.

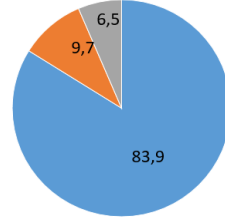
Grafik 10. Araştırmaya Katılanların Suriye ve Türkiye'deki Yaşam Standartları

3.5. Suriyeli Çerkeslerin Gelecek Perspektifi

Araştırmaya katılan İstanbul'da ikamet eden Suriyeli Çerkeslerin % 83.9'u hayatlarını Türkiye'de devam ettirmek istediğini, % 9.7'si hayatlarını Türkiye'de devam ettirmek istemediğini, % 6.5'i hayatlarını Türkiye'de devam ettirmek isteyip istemediğine emin olmadığını beyan etmiştir. Türkiye'de yaşama konusunda isteksiz davranan kişiler: 43 yaşında inşaat mühendisi, 40 yaşında bir gazeteci (Suriye'ye kıyasla daha alt seviyede bir sosyal hayat ve iş hayatına sahip olduğu yapılan görüşmelerde kendisi tarafından belirtilmiştir), 29 yaşında yükseköğreni-

mi olan bayan, 45 yaşında Suriye’de kendisine ait bir işyeri olan bayan, 21 yaşında üniversite öğrencisi bayan, gelecekte Türkiye’de yaşama konusunda isteksiz cevap vermişlerdir.

■ Evet ■ Hayır ■ Bunu İstedliğime Emin Değilim

Grafik 11. Araştırmaya Katılanların Türkiye’de Kalıcı Olma İstekleri

4. Sonuç

Araştırmamıza konu olan Suriye Çerkesleri, ilk olarak; Osmanlı imparatorluğunun balkan topraklarına iskan edildiler. 93 Harbi sonunda Rusya ve diğer Avrupalı devletlerin baskısıyla İmparatorluğun Bilad-ı Şam eyaletlerine, 1967 Arap-İsrail Savaşı sonrasında İsrail işgaline uğrayan, nüfuslarının büyük çoğunluğunun yaşadığı Golan bölgesinden, ABD, Ürdün ve Suriye’nin diğer şehirlerine, 2011 Suriye İç Savaşı nedeniyle başta Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere, Dünya’nın diğer ülkelerine dördüncü kez zorunlu göçe maruz bırakıldılar (Akbulat & Sayın 2018). Uluslararası göç ağlarının oluşumunda, etnik kimlik temelli dayanışma uyum sürecini kolaylaştırıcı bir işlev sahibidir. Türkiye’ye 1864 tarihinde yerleşmeye başlamış ve ülkeyi anavatan olarak benimsemiş Çerkesler, -öncü göçmenler olarak- sonrasında gelen aynı etnik grup mensuplarının uyum süreçlerini kolaylaştırmışlardır. Çerkeslerin Suriye’den ayrılma ve Türkiye’ye yerleşme kararı vermelerinde Türkiye’de yaşayan Çerkeslerin varlığı itici sebepler arasındadır.

Suriye Çerkesleri ile ilgili Türkiye’de faaliyet gösteren Kafkas-Çerkes Diasporasının ve Kafkas-Çerkes sivil toplum örgütlerinin yoğun çalışmaları oldu. Bu manada hem Türk hükümetinin sunduğu imkanlardan hem de kurumlar kanalıyla bağışçılardan toplanan yardımlarla Suriye Çerkeslerinin Türkiye’ye getirilmesine yardımcı olduğu gibi, getirilen soydaşlarının yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması için de yardım faaliyetleri yürütüldü (Akbulat, 2017b). Fakat araştırma sonucundan İstanbul’da yaşayan Suriyeli Çerkeslerin bu yardım organizasyonlarından yeterince faydalanamadıkları anlaşılmaktadır. Zira Balıkesir ilinde yaşayan Suriyeli Çerkesler ile ilgili Akbulat ve Sayın tarafından yapılan bir başka alan araştırmasında (Akbulat & Sayın, 2017) etnik dayanışmadan İstanbul’da yaşayan Suriyeli Çerkeslere kıyasla daha ileri düzeyde faydalandıkları ifade edilmişti. Bu durum, araştırmaya katılan Kafkas-Çerkes sivil toplum örgütleri yöneticileri tarafından; büyükşehirde yaşamının getirdiği zorluklarla açıklanmaktadır.

Kafkas-Çerkes Dernekleri ve sivil toplum temsilcileri, farklı tahminlerle 6.000 ila 6.500 arasında Suriye Çerkesinin Suriye krizi sonrası Türkiye sınırlarından giriş yaptığını tahmin etmektedir. Fakat gelen bu Çerkes sığınmacıların Türkiye’nin hangi şehrinde ve hangi sayıda olduklarına dair net veriler elde edilememiştir. Bunun üç nedeni vardır. Birincisi; Türk hükümetinin gelen hiçbir Suriyeli sığınmacıyı etnik ya da dini aidiyeti ile değil “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşı” sıfatıyla ülkeye kabul etmesi (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016), ikincisi; Kafkas-Çerkes Derneklerinin gelen Suriye Çerkesleri ile ilgili hiçbir sayısal veri tutmaması, üçüncüsü; Türkiye’ye gelerek Kafkas-Çerkes Sivil toplum kuruluşları ile irtibata geçen Suriyeli Çerkeslerin büyük bir kısmıyla irtibatın zaman içerisinde kesilmesidir. 2014-2015 yıllarında Kafkasya’ya ve Türkiye’ye göç eden Çer-

keslerin bir kısmı da Rusya'dan ve Türkiye'den ayrılarak özellikle Avrupa ülkelerine sığınmayı tercih etti (Ajans Kafkas, 2015; On Kavkaz, 2016). Suriye Çerkeslerinin akrabalık ve dostluk bağları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'ye sığınan Suriye Çerkeslerinin bir kısmının da Avrupa'ya gitmiş olması ihtimaller dahilindedir. Türkiye'ye sığınan Suriye Çerkeslerinin çözüm bekleyen sorunları arasında işsizlik ve barınma problemleri ön plana çıkmaktadır. Araştırmamızda ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki bu entegrasyona eğilimli ve eğitilmiş sığınmacı gurubu, gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi durumunda hem Türkiye hem de kendi aileleri için gerekli yaşam şartlarını yaratabilecek potansiyele sahiptir.

Kaynakça

- AFAD. (2013). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Saha Raporu. https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrianrefugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf. [erişim tarihi 12 Haziran 2018].
- AFAD. (2014). Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik. Ankara. <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/79-20140529153928-suriye'den-turkiye'ye-nufushareketleri,-kardestopraklarındaki-misafirlik,-2014.pdf> [erişim tarihi 18 Haziran 2018].
- Ajans Kafkas (2016). Suriyeli Çerkesler Avrupa'ya gidiyor, <http://ajanskafkas.com/manset/suriyeli-kerkezler-avrupaya-gidiyor/>. [erişim tarihi 16 Mayıs 2018].
- Akbulat, Emir. F., & Sayın, Hüdayi. (2018). "Uluslararası Osmanlı Devletinde ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Göç ve Kültürel Etkileşim" Sempozyumu 2-3 Nisan 2018 (Istanbul International Symposium on Migration and Cultural Interaction in Ottoman Empire and Turkey April 2-3, 2018 Istanbul).
- Akbulat, Emir. F., & Sayın, Hüdayi. (2017). Göçmen etnik kimlik dayanışması Balıkesir Orhanlı ve Atköy yerleşim birimleri örneği. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi. Kriz, kimlik ve ötesi: kimlik siyaseti ve siyasetin kimliksizleşmesi, ulusal akademik konferans. İstanbul.
- Akbulat, Emir. F. (2017a). Syrian Circassians in the context of the Syrian refugees' issue: Nature of the problem on the basis of the international community in Turkey and Russia and suggested solutions, Central European Journal of Politics Volume 3 (2017), Issue 1, pp. 1–25, Check Republic.
- Akbulat, Emir. F. (2017b). Uluslararası Göç Ağları ve Dayanışma Türkiye ve Suriye Çerkesleri Buluşması: İstanbul ve Balıkesir Orhanlı ve Atköy Yerleşim Birimleri Örneği. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Berkok, İsmail. (1958). Tarihte Kafkasya. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Bice, Hayati. (1991). Kafkasyadan Anadolu'ya Göçler, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Britannica. (2018). Circassian. <https://www.britannica.com/topic/Circassian> [erişim tarihi 12 Haziran 2018].
- Milliyet. (2013). Suriye Çerkeslerinin Ateşle İmtihani. <http://www.milliyet.com.tr/Suriye-kerkezlerinin-atesle-ımtihani-gundem1686593/>. [erişim tarihi 12 Haziran 2018].
- On Kavkaz. (2016). Почему сирійские черкесы с Кавказа уезжают в Европу? Çvr: Suriye'den Kafkasya'ya Gelen Çerkesler Neden Avrupaya Gidiyorlar. <http://onkavkaz.com/posts/125-pochemu-siriiskiecherkesy-s-kavkaza-uezzhayut-v-evropu.html>. [erişim tarihi 23 Temmuz 2018].
- ORSAM. (2012). Suriye Çerkesleri, Orsam Rapor No:130. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Report/141?s=orsam%7Cturkish>. [erişim tarihi 22 Temmuz 2018].
- Prinson, Marc. (2001). Kırım Savaşı'ndan Sonra Osmanlılar Tarafından Çerkeslerin Rumeli'ne İskânı, 1. Baskı, Ankara: Kafkas Araştırma Kültür ve Dayanışma Vakfı.
- Pul, Ayşe. (2011). Trabzon ve Samsun Limanları Üzerinden Kafkasya Muhacirlerinin İskânı, Sürgün/Exile 21 MAYIS /MAY 21 1864. Ankara: Kafkas Araştırma Kültür ve Dayanışma Vakfı.
- Saydam, Abdullah. (2010). Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876), 2.Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sayın, Hüdayi. (2010). Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Sayın, Hüdayi. (2017). Dost ya da Düşman: Göçmen Üzerinden Siyasal Kimliğin Tanımlanması. In Kimlik Siyaseti ve Azınlık Sorunu: Felsefi Sorgulamalar (ss. 85–105). Bursa: Sentez.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016). Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altındaki-suriyeliler_409_558_560. [erişim tarihi 20 Temmuz 2018].

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018). Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik. [erişim tarihi 12 Temmuz 2018].